

УДК 311:929В. Петті
JEL Classification: B12, B31

Е. В. Галицька,
кандидат економічних наук, професор,
професор кафедри фінансів,
E-mail: eleonora.galytska@ukma.edu.ua;

О. К. Прімерова,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів,
E-mail: o.primierova@ukma.edu.ua;

С. В. Семіколенова,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів;
E-mail: svitlana.semikolenova@ukma.edu.ua;
Національний університет "Києво-Могилянська академія"

Життєвий шлях та наукова діяльність Вільяма Петті

Статтю присвячено науковій та практичній діяльності видатного представника школи політичної арифметики Вільяма Петті. Розглянуто життєвий шлях науковця, його історичну роль у формуванні наукової статистики. Висвітлено основні праці вченого, визначено його внесок у розвиток методологічних засад статистичної науки.

Ключові слова: В. Петті, статистика, статистичний метод, статистичне спостереження, статистичні закономірності, метод групувань, середні величини, національне багатство, національний дохід.

Багато істориків статистики називають представників школи політичних арифметиків, що зародилась в Англії у XVII ст., засновниками наукової статистики. Одним із найвидатніших представників цієї школи є В. Петті (1623–1687 рр.) – відомий англійський економіст, лікар, винахідник копіювальної техніки, доктор фізики, професор астрономії, основоположник англійської класичної політичної економії, державний діяч, один із засновників Лондонського Королівського товариства (1662 р.). Основні етапи його життя висвітлені в багатьох монографіях, підручниках, навчальних посібниках, статтях, енциклопедичних словниках [1; 2; 5– 8, 10].

Вільям Петті народився 26 травня 1623 р. у невеликому містечку Ромсі (Англія), у родині небагатого ремісника-сукнороба. Біографія майбутнього науковця була такою ж надзвичайною, як і його обдарованість, інтереси, схильності. Завдяки різнобічним здібностям навчання в школі давалося В. Петті легко. Особливих успіхів він досяг у вивченні латини. У 14 років він залишив домівку і найнявся юнгою на морський корабель. Через перелом ноги був висаджений на берег на півночі Франції. Цікаві розповіді В. Петті латинською мовою отцям-єзуїтам так вразили їх, що вони зарахували його до свого коледжу в місті Кане. За період навчання В. Петті поглибив свої знання з латини, вивчив грецьку та французьку мови, арифметику, геометрію, астрономію.

У 1640 р. В. Петті повернувся до Англії, де заробляв на життя кресленням морських карт; три

роки служив у військовому флоті. У 1643 р. він покинув Англію з метою вивчення медицини за кордоном і упродовж трьох років перебував спочатку в Голландії, а потім – у Франції, де вивчав медицину, а також математику і фізику в Парижі. В. Петті знайомиться зі знаменитим англійським філософом Т. Гоббсом і працює деякий час його секретарем. Це знайомство і наступна переписка значною мірою вплинули на формування світогляду В. Петті. Повернувшись у 1646 р. до Англії, він завершив медичну освіту в Оксфордському університеті. У 1647 р. отримав патент на винахід копіювальної машини, а у 1650 р. одержав ступінь доктора фізики. Викладав в Оксфорді та своїми лекціями з анатомії, фізики та хімії здобув славу знаменитого вченого. У ці роки він також досяг великих успіхів у літературі та музиці. Сучасники вважали його одним із найкращих поетів, які писали латиною. Значну популярність мали його лекції з музики. У 1650 р. він став також професором музики в Грешем-коледжі.

У 1651 р. В. Петті дають дворічну відпустку з утриманням. З цього року він завершує свою академічну діяльність і обіймає посаду лікаря при головнокомандувачі англійської армії в Ірландії. Взнявши урядовий підряд на "огляд земель армії", він менше ніж за рік (за допомогою майже тисячі англійських землемірів) склав карти земельних угідь Ірландії. Гроші, отримані за виконання цих робіт, а також робіт, пов'язаних з конфіскацією земель Ірландії, він використав на купівлю величезних ділянок знеціненої землі та став одним із найбагатших громадян Англії.

У 1658 р. В. Петті був обраний у парламент, у 1661 р. одержав дворянський титул барона і став іменуватися “сер”. У 1662 р. було створено Лондонське Королівське товариство – перша академія наук нового часу. В. Петті був одним із його засновників і перших його членів. У 1684 р. він виступив ініціатором створення ірландської філії – Дублінського Королівського товариства і став його першим президентом.

В. Петті був якщо не знаменитим, то добре відомим у світі ще за життя. Раціоналіст за складом свого майже геніального розуму, багата натура, цікавий співрозмовник, який зачаровував своїм впливом, мислитель, який, відмовившись від усіляких метафізичних роздумів, розмірковував лише в термінах числа, ваги та міри [7, с. 6–7]. Його називали однією з визначних особистостей XVII ст. Проте у сучасників він мав трояку репутацію: по-перше, блискучого вченого, письменника, ерудита; по-друге, неприборкного прожектера та фантазера; по-третє, людини жадібної та не зовсім розбірливої щодо засобів. Ця третя характеристика переслідувала В. Петті, починаючи з його “подвигів” при розділі ірландських земель і до самої смерті [1, с. 75].

Помер В. Петті 16 грудня 1687 року у віці 64 роки, похований у рідному місті Ромсі.

До основних праць вченого слід віднести такі: “Трактат про податки і збори” (1662 р.), “Слово мудрим” (1665 р.), “Політична анатомія Ірландії” (1672 р.), “Політична арифметика” (1690 р.) та ін.

У першій своїй значній роботі “Трактат про податки і збори” В. Петті найбільш повно виклав свої економічні погляди щодо оподаткування та державних витрат, ціни і вартості товарів, ренти і ціни землі, позичкового процента та вексельного курсу і т. ін. Про успіх цієї економічної праці свідчить той факт, що за життя автора вона перевидавалася чотири рази та ще двічі – після його смерті [2, с. 19]. Особливе значення має той факт, що в “Трактаті” вперше в історії політичної економії викладено трудову теорію вартості. Для підтвердження окремих положень і висновків учений використовував цифрові дані; за його твердженням, перше, що необхідно зробити, – це підрахувати. В. Петті вважав, що економічні проблеми частково відбуваються тому, що відсутня статистична інформація щодо населення, промислів та багатства народу [5, с. 26].

Одним із рекомендованих у “Трактаті” напрямів скорочення витрат держави є значне зменшення кількості парафій, духовництва, чиновників і юристів. В. Петті вважав, що досягти цього можна, удосконаливши законодавство, скасувавши все зайве, надштатне та застаріле [5, с. 19–20]. Найбільш цінні міркування вченого стосуються кількості медичного персоналу і студентів. Ураховуючи “зауваження”, зроблені щодо бюлетенів смертності, та звернувшись до ради вченої колегії медичного

факультету, В. Петті обчислив кількість лікарів, яка потрібна для всієї країни, та відповідну кількість хірургів, аптекарів та доглядальниць. Після цього автор розрахував щорічну чисельність випускників університетів (350 осіб) та визначив, що оскільки їх навчання в університеті продовжується в середньому 5 років, то чисельність студентів не повинна перевищувати 1800 осіб (духовних осіб, лікарів і юристів) [5, с. 21–22]. Подібні розрахунки, але менш цікаві в методологічному плані, були виконані щодо моряків військового та торговельного флотів [5, с. 178].

Для історії статистики найбільш цікавими є дві роботи В. Петті: “Політична арифметика” і “Політична анатомія Ірландії”. «Політична арифметика» складається з передмови та 10 розділів. Замість їх назв автор наводить головні висновки, отримані в результаті своїх досліджень. У передмові він вказує причини, які спонукали його написати цю роботу, та зазначає, що давно прагнув показати приклад політичної арифметики і як член суспільства хоче дослідити, в чому дійсно полягає спільна вигода, а також прагне ретельно врахувати всі серйозні та явні підстави, які є причинами його сумнівів у досягненні суспільного добробуту [5, с. 154]. Також у цій передмові В. Петті зазначив: спосіб, яким він взявся здійснити це (малися на увазі міркування щодо економічного становища Великої Британії та її сусідів – Голландії, Зеландії та Франції – Авт.), був не звичайний, адже замість того, щоб вживати слова лише у порівняльному та найвищому ступені та вдаватися до умоглядних аргументів, він вступив на шлях вираження своїх думок мовою чисел, ваги та мір, застосовуючи лише докази, що ґрунтуються на чуттєвому досвіді, й розглядаючи лише причини, які мають очевидне природне походження. Ті ж, які залежать від мінливості розуму, думок, бажань чи пристрастей окремих людей, він залишає іншим [5, с. 156].

Повна назва цієї праці, як було прийнято в той час, слугувала своєрідною анотацією: “Політична арифметика, або Міркування щодо розмірів і вартості землі, населення, будівель, сільського господарства, мануфактур, торгівлі, рибальства, ремісників, моряків, солдатів; щодо державних доходів, відсотків, податків, способів підвищення доходів, реєстрації банків; щодо визначення цінності людей, збільшення кількості моряків; щодо міліції, портів, становища країни, кораблів, могутності на морі й т. ін. Усе це розглядається у відношенні до будь-якої країни взагалі, але більш докладно – щодо території його величності короля Великої Британії і територій його сусідів – Голландії, Зеландії та Франції” [5, с. 154]. Назву “Політична арифметика” він, скоріш за все, винайшов раніше, ніж написав свою книгу. В. Петті працював над нею з 1671 р. до 1676 р., а видана вона була лише у 1690 р., після смерті автора, його сином [6, с. 51].

К. Маркс називав В. Петті геніальнішим та оригінальнішим дослідником-економістом, оскільки історична заслуга останнього полягала у тому, що він практично створив основи статистико-економічного методу дослідження. За визначенням відомого українського вченого, дослідника історії статистики М. В. Птухи (1884–1964 рр.), “Політична арифметика” В. Петті – це один з найчудовіших політичних творів XVII ст., яскравий, блискучий і з першого погляду переконливий [6, с. 52].

У цей період статистики, по суті, ще не було (як не було, власне, і самого слова, воно з’явилося лише у XVIII ст.). Було дуже мало відомостей про чисельність населення, його розміщення, віковий і професійний склад тощо. Ще менше було відомостей про основні економічні показники, які характеризували б виробництво, споживання основних товарів, доходи населення, розподіл багатства тощо. Деякі дані були лише про податки та зовнішню торгівлю. Зважаючи на це, В. Петті не тільки постійно підкреслював необхідність статистики, а й блискуче використовував для доведення своїх економічних положень статистичні дані, які на той період були в його розпорядженні.

Політична арифметика В. Петті стала прообразом статистики, а його метод випереджав цілу низку найважливіших напрямів. Учений передбачав важливість обчислення таких макроекономічних показників, як національний дохід країни та обсяг національного багатства, що грають надзвичайно важливу роль у сучасній статистиці й економіці.

Написана у 1665 р. праця “Слово мудрим” (“*Verbum Sapienti*”) містить уперше обчислену В. Петті величину національного багатства Англії та Уельсу, а також результати підрахунків її національного доходу. Науковець розмежував ці поняття та приділив увагу не лише грошовій формі, а й матеріально-речовій.

Матеріальне багатство Англії та Уельсу (“майно королівства”) у 1665 р. він оцінив у 250 млн фунтів стерлінгів (ф. ст.), підсумовуючи грошові оцінки землі, розраховані у вигляді капіталізованої ренти за 18 років (144 млн ф. ст.), будинків (30 млн ф. ст.), кораблів (3 млн ф. ст.), худоби (36 млн ф. ст.), монет із дорогоцінних металів (6 млн ф. ст.), товарів, виробів, посуду, меблів (31 млн ф. ст.) [5, с. 80]. До цього автор пропонував додавати грошову оцінку безпосередньо населення в розмірі 417 млн ф. ст. Він вважав розумним, щоб матеріальне багатство країни не вважалось би чимось відмінним від живих активних сил, а оцінювалось би однаково. Ця парадоксальна ідея глибше, ніж здається на перший погляд, оскільки В. Петті шукав спосіб якимось чином оцінити розмір особистісного елемента продуктивних сил – трудового потенціалу. При цьому він зазначав, що

“рід людський” має таку саму вартість, як і земля [5, с. 82].

Національний дохід він обчислював як суму споживчих витрат населення. Виходячи з норми витрат на одну особу в день на їжу, житло, одяг і всі інші засоби існування в розмірі 4,5 пенса й чисельності населення Англії та Уельсу, національний дохід на рік становить 40 млн ф. ст. [5, с. 79]. В. Петті не просто вперше здійснив підрахунки національного доходу, а й виділив це поняття як самостійну економічну категорію. Інакше кажучи, він вважав, що частиною доходу, яка накопичується, можна нехтувати. Розрахунки були здійснені з певним ступенем точності, проте ця неточність була виправлена пізніше послідовниками В. Петті.

По суті з огляду на ці розрахунки можна говорити про виникнення основ сучасної системи макроекономічного національного рахівництва, оскільки в узагальнюючому вигляді можна було розмірковувати про обсяги виробництва в країні, розподіл виробленої продукції на споживання, нагромадження, експорт, розподіл доходів за основними класами та групами суспільства тощо. Геній В. Петті проявився в розробці надзвичайно цікавих і цінних методів обчислення окремих економічних явищ, підходів до точного кількісного пізнання яких у той час взагалі не існувало [6, с. 79]. Учений використав ідею застосування статистичних даних для перспективних розрахунків, заклав основи методу непрямих обчислень. Здійснюючи численні розрахунки щодо різних політичних і суспільних питань, базуючись на невеликій кількості точних даних, автор намагався знайти інші, потрібні йому, шляхом обчислень та здогадок. Але при цьому іноді допускав занадто вільне трактування цифрових даних [9, с. 17]. Незважаючи на це, видатний український вчений Є. Слуцький (1880–1948 рр.), один із активних послідовників англійської статистичної школи, зазначав, що в історії ідей важливими є не одні лише більш чи менш строго і ґрунтовно розвинені положення. Думки, висловлені без усяких доказів, інколи мимохідь, інколи наївно, часто мають величезне значення, якщо є ферментом, який будить думку і веде до подальшої плідної роботи [7, с. 10].

У працях політичних арифметиків, зокрема В. Петті, простежується зародження статистичного методу. Це, насамперед, стосується збирання статистичних даних (статистичного спостереження), а також їх зведення і групування. Він визначав за обов’язкове точність проведення спостереження, при цьому використовував наукову дедукцію для пояснення явищ, які вивчались, та для розкриття їх сутності [3, с. 13]. Досліджуючи ренту, підкреслював, що перед тим, як визначатися щодо ренти, слід зробити спробу з’ясувати таємничу природу як грошової ренти, котру називають процентом (*usury*), так і ренти з земель і будівель [5,

с. 33]. Метод групувань застосовувався в багатьох дослідженнях політичних арифметиків. В. Петті не тільки зібрав різноманітний статистичний матеріал, що характеризував соціально-економічні явища і процеси, а й застосовував цілу систему обробки й узагальнення інформації. Це стало значним внеском у розвиток статистичних методів і статистики як науки. Недарма, розглядаючи заслуги науковця в історії статистичної науки, зазначають, що жоден статистик до А. Кетле (до XIX ст. – Авт.) так не сприяв розвитку інтересу до статистичних досліджень, як Петті. Він не тільки чітко визначив статистичний метод дослідження, а й застосовував його на практиці при вивченні найрізноманітніших явищ соціального життя. Учений наводив числа для обґрунтування своїх висновків, часто оригінальних, а іноді геніально сміливих. Він поширював статистичний метод на всі галузі економіки та поєднував якісне і кількісне вивчення економічного життя. Поєднання статистичного з теоретико-економічним методом вивчення сучасного йому суспільства – найвизначніша заслуга Петті як ученого [6, с. 77–78]. Великою заслугою було те, що він першим поставив питання про необхідність створення державної статистичної служби та намітив деякі основні напрями збирання даних.

Так, у невеликій статті “Зауваження щодо Дублінських бюлетенів смертності 1681 р. і щодо становища, в якому перебуває це місто”, опублікованій у 1683 р., В. Петті наводить надзвичайно цікаву схему збирання та розробки відомостей поточного обліку населення і надає рекомендації щодо вдосконалення форм бюлетенів смертності для Дубліна (щотижневих, кварталних) та річних – “Відомостей про жителів Дубліна”. Він детально обґрунтовує підстави для змін цих форм. Зокрема, це стосується: виокремлення чоловіків і жінок тільки при обліку народжень (вважаючи, що розподіл смертей між чоловіками і жінками повинен збігатись у середньому з розподілом народжень); здійснення обліку померлих у віці старше 60 і 70 років і молодше 16, 6 і 2 років; обмеження переліку хвороб і нещасних випадків у річних бюлетенях до 24; наголошення на тому, що кількість жителів є основним чинником при обчисленні всіх відношень; поділ населення щодо релігії на три відповідні групи (але рішення цього питання було рекомендовано здійснити уряду) [5, с. 241–245]. Водночас автор наводить три таблиці й надає коротке роз’яснення до них. Таблиця А ілюструє абсолютні й середні показники чисельності померлих і народжених в Лондоні та Дубліні й окремо в Лондоні за 6 років (1668, 1672, 1674, 1678–1680 роки); таблиця В – аналогічні показники для Дубліна (1666–1680 роки); таблиця С – число сімей, печей у 1671 р. у розрізі окремих 13 парафій Дубліна, середні показники чисельності народжених

і померлих за 1670–1672 рр. Також у роботі надана нозологічна схема причин смерті жителів Дубліна [5, с. 235–240]. В. Петті одним із перших почав широко використовувати у своїх дослідженнях середні величини. Зокрема, це дало змогу нівелювати розбіжності в кількості народжених і померлих, а також розраховувати середні величини при обчисленні доходів і витрат жителів Ірландії [4, с. 117].

У передмові до роботи “Політична анатомія Ірландії” В. Петті зазначив, що хотів зробити спробу накреслити в загальних рисах перший нарис політичної анатомії, але не був впевнений, що нарис буде мати велике значення або хоча б буде корисним. Водночас він сподівався, що в майбутньому, після того, як нарис виправлять і розширять, він буде слугувати справі миру та процвітання його країни [5, с. 90–91]. Автор здійснив дослідження господарського життя Ірландії у двох напрямках. З одного боку, він дослідив чисельність і трудові ресурси, з іншого – економічне життя країни. Характеризуючи чисельність населення Ірландії, В. Петті згрупував його за національністю та віросповіданням, а використовуючи дані про число пічних димарів, він виконав групування населення за матеріальним статком. На особливу увагу заслуговує групування населення за віком та видами занять, що завершується побудовою своєрідного балансу трудових ресурсів [5, с. 94–97]. Цікавим, на наш погляд, є здійснений автором розподіл земельної площі країни за її господарським використанням, а також розподіл придатних земель за основними категоріями власників [5, с. 91–93]. Інформація викладена у словесно-текстовій формі з виділенням горизонтальних рядків і вертикальних стовпчиків. Тому в побудованій за сучасними правилами відомим українським статистиком Е. Чекотовським статистичній таблиці, яка характеризує склад населення Ірландії за національністю і віросповіданням, одразу видно помилку, яку допустив В. Петті [8, с. 95].

В. Петті був переконаний, що найбільшою і найсерйознішою проблемою Ірландії є дефіцит населення, але вирішити її можливо, якщо будуть проведені реформи та спрощені майнові права. Побачивши, наскільки вигідно жити в Ірландії, люди погодяться повернутися сюди і, отже, ця проблема вирішиться [5, с. 153].

Учений не тільки широко застосовував у своїх працях чисельний (статистичний) метод, але й визначив основним завданням дослідження закономірностей соціально-економічних явищ і процесів. Представники школи політичної арифметики були вражені тими “правильностями”, які їм вдалося виявити у статистичних числах. Дж. Граунт, В. Петті, Й. Зюссмільх – ці засновники політичної арифметики у своїх працях відмічають закономірності в явищах, що досліджуються, але наголошують, що розглядати їх необхідно з достатньо чис-

ленними статистичними даними [4, с. 80]. В. Петті одним із перших висунув ідею про наявність в економіці об'єктивних та доступних для пізнання закономірностей, які він порівнював із законами природи і тому називав природними закономірностями. Він ставить питання про закони, які природним чином визначають заробітну плату, ренту і навіть податкове навантаження. Для вивчення закономірностей розвитку суспільних явищ і процесів В. Петті використовує динамічні ряди. Так, ним охарактеризовано зміни ренти з усіх земель Ірландії та вартості худоби за період 1683–1687 рр., а також обсягів експорту та імпорту, мита, акцизів тощо за 1683–1686 рр. [5, с. 290–292]. В. Петті зазначає, що необхідно застосувати свою працю на виробництво таких товарів, які дадуть можливість отримати з-за кордону гроші, оскільки з їх допомогою можна буде задовольнити потреби в інших товарах [5, с. 89].

У 1683 р. В. Петті опублікував “Другий дослід з політичної арифметики, який розглядає зростання міста Лондона”. У науковій праці автор висвітлює широкий спектр різних демографічних питань. На початку він розглядає головні висновки своєї праці у 12 основних пунктах цього трактату. Серед демографічних питань він здійснює прогнозування чисельності населення земної кулі, яку вчений визначив в 320 млн осіб, і за передумови, що населення подвоюється за 360 років, визначає, що через 2 тисячі років земна куля буде повністю заселена [5, с. 220, 224].

Серія “Досліди з політичної арифметики” була опублікована в 1687 р. Вони присвячені відповідним розрахункам і порівняльній характеристиці населення великих міст Європи: Лондона, Парижа, Рима, Амстердама, Венеції, Дубліна, Брістоля, Руана. Автор висловлює свої зауваження, деталізує розрахунки, викладає багато цікавих думок і міркувань більш загального характеру, формулює висновки.

Остання економічна робота В. Петті – “Трактат щодо Ірландії. Основи Ірландії, її релігія, промисли і політика” – була закінчена в 1687 р., а опублікована лише в 1699 р. Праця складається з дев'яти коротких розділів та восьми можливих

заперечень проти висунутих ідей, на які автор дає свої роз'яснення, а також викладає інші погляди на окремі питання, що виражені в діалозі між А і В. Учений окреслює шляхи і засоби природного об'єднання двох держав і народів (Англії та Ірландії – Авт.) [5, с. 271]. З його позиції, для обох королівств це буде економічно та політично вигідно, а для ірландців – особливо. Його “визначна пропозиція” полягає в тому, щоб з Ірландії переселити до Англії 1 млн жителів, залишивши лише 300 тис. осіб, які будуть займатися скотарством, а інші промисли, вважає вчений, необхідно ліквідувати [5, с. 275–276]. В. Петті формулює низку тверджень, які, на його думку, мають сприяти благоустрою Ірландії, а за допомогою числа, ваги і міри характеризує економічний стан країни. Останній розділ синтезує аргументацію автора, він так і називається – “Повторення і розвиток того, що було тут сказано” [5, с. 281]. Учений формулює завдання своєї роботи, але цей перелік більшою мірою визначає те, що він передбачав зробити. Водночас, вважаємо, В. Петті не був упевнений у подальшій реалізації своїх ідей. Тому, завершуючи цю підсумкову роботу в останній рік свого життя, він дякує читачам і вельми охоче піддає себе критиці всього світу. Науковець наголошує: він буде вельми вдячний всякому доброму патріоту, який серйозно спростує, тобто виправить, все, що ним сказано неправильно, щоб таким чином Англія могла бути повністю інформована [5, с. 320].

В. Петті зіграв надзвичайно важливу роль у створенні умов, що сприяли виникненню наукової статистики. Він не тільки широко використовував статистичні дані при різноманітних дослідженнях суспільних явищ, а і створював для цього методологічні основи. Його роль та внесок у формування статистичної науки були високо оцінені дослідниками історії статистики. Стали відомими багато деталей його життя, а відтак, зрозуміліші політичні погляди Петті, його громадська і наукова діяльність. В історії людської культури він залишиться як сміливий мислитель, який відкрив нові шляхи в науці про суспільство [1, с. 52].

Список використаних джерел

1. Аникин А. В. Юность науки: Жизнь и идеи мыслителей-экономистов до Маркса. 4-е изд. Москва: Политиздат, 1983. 367 с.
2. Аникин А. В., Аникин В. А. Уильям Петти. Москва: Экономика, 1986. 92 с.
3. Галицька Е. В. Роль політичних арифметиків в зародженні та формуванні статистики // Наукові записки НаУКМА. Том 81. Економічні науки. 2008. С. 11–18.
4. Дружинин Н. К. Развитие основных идей статистической науки. Москва: Статистика, 1979. 269 с.
5. Петти В. Экономические и статистические работы. Москва: Госсоецгиз, 1940. 356 с.
6. Птуха М. В. Очерки по истории статистики XVII–XVIII веков. Москва: Госполитиздат, 1945. 352 с.
7. Слуцкий Е. Сэр Вильям Петти. Краткий очерк его экономических воззрений с приложением нескольких важнейших отрывков из его произведений. Киев, 1914. 48 с.

8. Чекотовський Е. В. Історія статистичної науки: навч. посіб. Київ: Знання, 2011. 495 с.
9. Янсон Ю. Э. Теория статистики. 5-е изд., с 18-ю диаграммами в тексте. Санкт-Петербург, 1913. I– VIII + 615 с.
10. Энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона. Том XXIII. – Санкт-Петербург, 1898. С. 501.

References

1. Anikin, A. V. (1983). *Yunost nauki: Zhyzn i idei myslitelei-ekonomistov do Marksa [Youth of Science: Life and ideas of thinkers-economists before Marx]. (4th ed.)*. Moscow: Politizdat [in Russian].
2. Anikin, A. V., & Anikin, V. A. (1986). *Uiliam Petti [William Petty]*. Moscow: Ekonomika [in Russian].
3. Halytska, E. V. (2008). Rol politychnykh aryfmetrykiv v zarodzhenni ta formuvanni statystyky [The role of political arithmetic in the birth and formation of statistics]. *Naukovi zapysky NaUKMA. Ekonomichni nauky – Scientific notes of NaUKMA. Economical sciences, Vol. 81, 11–18* [in Ukrainian].
4. Druzhinin, N. K. (1979). *Razvitie osnovnykh idei statisticheskoi nauki [Development of the basic ideas of statistical science]*. Moscow: Statistika [in Russian].
5. Petty, W. (1940). *Ekonomicheskie i statisticheskie raboty [Economic and statistical works]*. Moscow: Gosstatizdat [in Russian].
6. Ptukha, M. V. (1945). *Ocherki po istorii statistiki XVII–XVIII vekov [Essays on the History of Statistics of the XVII–XVIII centuries]*. Moscow: Gospolitizdat [in Russian].
7. Slutskii, E. (1914). *Ser Viliam Petti. Kratkii ocherk ego ekonomicheskikh vozzrenii s prilozheniem neskolkikh vazhneishikh otryvkov iz ego proizvedenii [Sir William Petty. A brief outline of his economic views with the application of several important excerpts from his works]*. Kiev [in Russian].
8. Chekotovskyi, E. V. (2011). *Istoriia statystichnoi nauky [History of statistical science]*. Kyiv: Znannia [in Ukrainian].
9. Yanson, Yu. E. (1913). *Teoriia statistiki [Theory of Statistics]. (5th ed.)*. St. Petersburg [in Russian].
10. *Entsiklopedicheskii slovar Brokgauza i Efrona [Encyclopedic Dictionary of Brockhaus and Efron]. (1898)*. Vol. XXIII. St. Petersburg [in Russian].

Э. В. Галицкая,

кандидат экономических наук, профессор,
профессор кафедры финансов;

Е. К. Примерова,

кандидат экономических наук, доцент,
доцент кафедры финансов;

С. В. Семиколенова,

кандидат экономических наук, доцент,
доцент кафедры финансов;

Национальный университет “Киево-Могилянская академия”

Жизненный путь и научная деятельность Уильяма Петти

Статья посвящена научной и практической деятельности выдающегося представителя школы политической арифметики Уильяма Петти. Рассмотрены жизненный путь ученого, его историческая роль в формировании научной статистики. Освещены основные труды ученого, определен его вклад в развитие методологических основ статистической науки.

Ключевые слова: У. Петти, статистика, статистический метод, статистическое наблюдение, статистические закономерности, метод группировок, средние величины, национальное богатство, национальный доход.

E. V. Halytska,

*PhD in Economics, Professor,
Professor of the Department of Finance;*

O. K. Primierova,

*PhD in Economics, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Finance;*

S. V. Siemikolenova,

*PhD in Economics, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Finance;
National University "Kyiv-Mohyla Academy"*

Life path and scientific work by William Petty

The article is devoted to the scientific and practical activities of the prominent representative of the school of political arithmetic W. Petty. He was a well-known English economist, physician, inventor of copying equipment, doctor of physics, professor of astronomy, founder of English classical political economy, statesman, one of the founders of the Royal Society of London.

In the article the biography of W. Petty is outlined and his role in the formation of scientific statistics is considered. The main works of the scientist such as: "Political arithmetic", "A Treatise of Taxes and Contributions", "Verbum Sapienti posthum", "Political anatomy of Ireland" are analyzed. The views of the scientist on a wide range of socio-economic problems of the time and directions of their solution are considered.

W. Petty's contribution to the development of methodological foundations of statistical science is determined. The article emphasizes the historic merit of the scientist in creating the basis of the statistical-economic method of research. The focus was made on W. Petty's application of the methods of collecting, processing, systematization and generalization of statistical information. W. Petty first calculated the magnitude of the national wealth of England and Wales and made calculations of the national income, as well as differentiated these concepts and paid attention not only to the monetary form, but also material. In essence, from these calculations we can speak about the emergence of the foundations of the modern system of macroeconomic national accounting.

It was also a great achievement of W. Petty that he identified his main task of studying the laws of social phenomena. He was the first to raise the issue of the necessity of establishing a state statistical service and outline outlined its main activities. His achievements of the scientist concerning forecasting and comparative characteristics of the population of large cities of Europe are also considered.

The article reflects the thoughts and statements of the descendants of W. Petty, well-known researchers in the history of statistics, who highly appreciated the role and contribution of the scientist in the formation of statistical science.

Key words: *W. Petty, statistics, statistical method, statistical observation, statistical regularities, grouping method, average values, national wealth, national income.*

Бібліографічний опис для цитування:

Галицька Е. В., Прімерова О. К., Семіколенова С. В. Життєвий шлях та наукова діяльність Вільяма Петті // Статистика України. 2017. № 4. С. 94–100.